

Rodrigo Rey Rosa

Betoverde stenen

Novelle

Uit het Spaans vertaald door Paul Menken

2012

Menken Kasander & Wigman Uitgevers

Leiden

www.mkw-uitgevers.nl

Introductie

Guatemala, Midden-Amerika.

Het mooiste land, de lelijkste mensen.

De zaken nemen hun eigen loop als een geadopteerd kind wordt aangereden door een man die doorrijdt en uit handen van de politie probeert te blijven. Een vriend van de dader, een journaliste en een privé-detective raken betrokken bij het geval, dat een bijzondere dimensie krijgt als de identiteit van het kind bekend wordt.

Ook in deze novelle getuigt Rey Rosa van zijn unieke talent om met weinig woorden veel te zeggen en de verbeelding van de lezer alle ruimte te laten.

Rodrigo Rey Rosa werd in 1958 geboren in Guatemala en woonde in New York en Marokko. Hij neemt een vooraanstaande plaats in onder de jonge Latijnsamerikaanse auteurs. Zijn werk werd vertaald in het Frans, Engels en Duits. Rey Rosa wordt beschouwd als literair erfgenaam van Paul Bowles, die werk van hem in het Engels heeft vertaald.

Betoverde stenen

Voor Isabel

Guatemala, Midden-Amerika.

Het mooiste land, de lelijkste mensen.

Guatemala. De kleine republiek waar de doodstraf nooit is afgeschaft, waar lynchpartijen de enige blijvende manifestatie zijn van maatschappelijke organisatie.

Guatemala-stad. Tweehonderd vierkante kilometer asfalt en beton (gedurende de laatste eeuw in monopolie geproduceerd door één enkele familie). Prototype van de keiharde stad, waar de rijken in geblindeerde auto's rijden en de meest succesvolle zakenmannen kogelvrije vesten dragen. De precolombiaanse metropolis die de bouw van grote steden als Tikal of Uaxactún financierde – en waar bovenop de huidige stad werd gebouwd – bereikte zijn economische bloei door het monopolie op obsidiaan, symbool van de hardheid in een wereld waar het gebruik van metaal nog onbekend was.

Een uitgestrekte stad, gelegen op een hoogvlakte die wordt begrensd door bergen en doorsneden door kloven en dalen. In het zuidoosten, aan de voet van de blauwe bergen, staan de forten van de rijken. In het noorden en het oosten de ravijnen, met op de sombere hellingen de buitenwijken die 'limonadas' worden genoemd, de vuilnisbelten waarboven stinkgiere cirkelen in zwermen 'als door de wind opgestoven aswolken' – zoals een Engelse reiziger schreef – terwijl de stromen bloed uit de slachthuizen zich vermengen met het water van riviertjes en riolen die uitkomen in de dalen, en de strooien hutten van duizenden armen (vijfduizend per vierkante kilometer) ieder jaar opnieuw met de regenbuien en de aardverschuivingen de afgrond worden ingesleurd.

Zeg niet auto, maar zeg wagen; je telefoon is geen gsm maar een mobiele; op de muren staan schilderijen in plaats van graffiti; een glas is een slok; je kater heet in Guatemala een 'goma'. Om op de tiende verdieping van een flatgebouw te komen – je bevindt je op een bevoorrechte plek – pak je de lift (maar die doet het vandaag niet).

Hier is (bijna) niets zoals je denkt dat het is. Neem die vermogende zeventiger. Zijn grootste trots is dat hij alleen woont en nooit iemand opbelt. Hij heeft – dat zegt hij zelf – een hart van steen.

Op de muren van enkele fraaie huizen, gekroond met rollen prikkeldraad, is te lezen: Boeddha is een nicht (homosexueel); Betoverde stenen (de naam van een beruchte jeugdbende); Satan leeft, Gerardi – plaatselijk martelaar van het historisch geheugen – is dood.

Bij de eetstalletjes direct naast het flatgebouw Bella Vista, waar je woont, (een muurschildering van Coca-, en een andere van Pepsi-Cola) wordt muziek gedraaid. Je

hebt al geprotesteerd vanwege het lawaai, maar je weet nu dat de muziek niet uit de stalletjes komt maar uit de wagens van de klanten die vlakbij hebben geparkeerd en...

Vergeet niet dat je in Guatemala bent. Een wagen heet Raptor; een andere Liquid. Ze zeggen dat in een van de stalletjes cocaïne en crack wordt verkocht. Je kan maar beter niet protesteren.

De ramen van je woonkamer kijken uit op Plaza de Berlín, aan het eind van de Avenida de las Américas. Op een betonnen muur staat in bas-reliëf een plattegrond van een verdeeld Duitsland. Naast de muur staan twee (fantasie) Maya-gedenktekens zonder opschrift. Op een ervan heeft een kind met zwarte verf een ander kind getekend – let op de vierkante vorm van het hoofd, als het kapsel van een militair, en de trapeziumvorm die een soutane moet voorstellen. Op het andere heeft een minder vindingrijk persoon lang geleden met enorme letters FAR geschreven. De geliefden kussen en liefkozen elkaar bij de pomp, onder de guayaves en de pijnbomen, in de wagens die staan geparkeerd in de bocht van de weg rondom het hogere gedeelte van het park. Een paar jongeren in spijkerbroeken met wijde pijpen, opbollende hemden, zwarte laarzen die zijn versterkt met metaal en baseball-caps rennen langs de paartjes, die even hun vleierijen en liefkozingen staken. (Over het lager gelegen grasveld lopen paden die elkaar kruisen zoals op het platteland. Je hebt daar sporen gezien van paarden, opgedroogde uitwerpselen, toffeepapiertjes en gebruikte kapotjes.) De jongeren rennen langs de paden naar beneden.

Spinnewebben van lichtjes beginnen te schijnen boven de vlakte die zich uitstrekt vanaf het laaggelegen deel van de stad tot aan de rij met bergen en vulkanen die het zicht op zee belet. Je zou in een andere stad kunnen zijn – de auto's zijn Toyota's, VW's, Datsuns, Chevrolets, BMW's, Fords – maar kijk: hoe de wolken zich opbouwen boven die vulkaan! (Een vage intuïtie van het oneindige.)

Je bent in Guatemala-stad. Vergeet dat niet.

Kijk naar het westen (vanuit het raam van je slaapkamer bovenin de flat). Daar, aan de rand van een bewoond ravijn, eindigt de landingsbaan van vliegveld La Aurora. Aanvankelijk dacht je dat je gek zou worden van het gebrul van de straalmotoren, die de ramen deden trillen als een vliegtuig opsteeg, van het geluid van de autobussen die langs de helling van Hincapié naar boven klommen, van het geblaf van de politiehond die de wacht houdt bij het maïsveldje aan de overkant van de straat (deze grond is NIET te koop), van al die dingen. Maar je bent eraan gewend geraakt.

Je heet Joaquín Casasola, en je vindt dat je naam niet slecht klinkt. Je hebt een paar jaar in Spanje gewoond, maar je moest terugkeren. Hier heb je rijke familieleden en jeugdvrienden, en dat – denk je, maar je vergist je – zal je nog van pas komen.

Je bent verliefd geworden op je nichtje Elena, hoewel je haar nog maar pas hebt leren kennen. Je vindt het nog steeds een beetje vreemd haar met jij aan te spreken.

Hij werd uit een diepe en verwarde slaap – hij was verdwaald in een vreemde stad – gewekt door het geluid van de draadloze telefoon die hij op een stapel boeken naast zijn bed had gelegd. In de verte klonk lawaai van helikopters en vliegtuigen. Hij herinnerde zich dat het een militaire feestdag was.

‘Hallo, schatje van me,’ zei een mannelijke falsetstem. ‘Ben je alleen, meid? Kan ik langskomen?’

‘Lolbroek,’ zei Joaquín. ‘Sodemieter op. Hoe laat is het?’

De stem werd normaal.

‘Het is al over negenen. Heb ik je wakker gemaakt? Ik heb iets voor je. Zal ik later terugbellen?’

‘Nee, ik sta al op. Waar zit je?’

‘Ik kom net uit Cobán. Staat de koffie al klaar?’

Hij sprong uit bed en ging naar de keuken om sinaasappels te persen, brood te roosteren, een papaja te schillen en koffie te zetten.

Armando Fuentes kwam uit Cobán, waar hij werkte als makelaar in kardemom voor Arabische kopers, of in slechte tijden zoals nu als handelaar in witte bonen en maïs. Hij woonde met zijn vrouw en twee kinderen in een buitenwijk van de provinciehoofdstad ‘in een kloosterachtige rust’ – even afgezien van de avonturen die hij beleefde met zijn vrienden uit de stad. Om de maand maakte hij de reis van tweehonderd kilometer. Hij ging dan ’s nachts terug naar Cobán, nadat hij had gedaan wat hij doen moest (en na het eten). Maar als hij te vermoeid was of veel zin had om bepaalde middelen te gebruiken of meer te drinken dan gebruikelijk, logeerde hij bij Joaquín thuis of bij een van zijn vrienden die net zulke losbollen waren als hijzelf.

Door de intercom kondigde de parkeerwachter aan dat er ‘een meneer uit Cobán’ was gearriveerd. (Het was een nieuwe parkeerwachter, die Armando nog niet bij naam kende.)

‘Goed, laat hem maar boven komen.’

Armando begroette hem door hem de vingertoppen van een ijsskoude hand te geven, en liep met een zwarte rugzak over zijn schouder langs hem heen naar de woonkamer. Met snelle, nerveuze pas liep hij naar de stereoinstallatie. Hij legde de rugzak op de grond en zette de radio aan.

‘Wat is er aan de hand?’ vroeg Joaquín.

‘Je hebt geen idee wat mij net is overkomen.’

‘Wat dan?’ zei Joaquín terwijl hij de deur vergrendelde.

Armando draaide zich naar hem toe en streek met een hand over zijn bleke gezicht, met een gespannen blik in zijn ogen.

‘Ik kan het niet geloven,’ zei hij.

De omroeper had een hoge, nasale stem. Hij sprak over een ingestorte brug aan de rand van de stad. Joaquín zei:

‘We zullen de koffie inschenken voor hij koud wordt.’ Hij ging aan tafel zitten en serveerde de koffie.

Armando bleef staan, in zichzelf gekeerd, en keek uit het raam. Toen de reclame begon kwam hij bij het raam vandaan, zette de radio zachter en ging tegenover Joaquín zitten.

‘Volgens mij,’ zei hij, ‘heb ik net een kind doodgereden.’

‘Een kind?’

‘Op Las Américas.’ Hij pakte het glas sap op maar zette het zonder te hebben

gedronken weer op tafel. 'Wat een pech, lieve God. Dat domme joch.'

Het nieuws begon weer: de lijst met ter dood veroordeelden die met behulp van een nieuwe methode een dodelijke injectie zouden krijgen.

'Wat is er dan gebeurd?' wilde Joaquín weten. Hij legde zijn handen gekruist op tafel, verrast omdat hij opeens een vreemd soort minachting voor zijn oude vriend begon te voelen.

Het ongeluk was gebeurd ter hoogte van een Chinees restaurant, El Tesoro Imperial.

'Vlakbij Helados Pops,' legde Armando uit. 'Een huurpony. Hij stak in galop over, zo simpel is het. Ik had niet eens tijd om te remmen.'

Hij reed in een Discovery bestelwagen die, zo wist Joaquín, was voorzien van een speciale bumper – een zogenaamde ezeldoder – die populair was bij Guatemalteekse hereboeren en die was ontworpen om de auto op landweggetjes, waar het vee meestal vrij rondliep, te beschermen; ook had hij geblindeerde ruiten – iets wat ook al vele jaren in de mode was bij de autorijdende klasse. (Achter het zwarte glas kon een gewapende man zitten.)

Volgens Armando was de kans dat het kind het overleefd had nihil. Hij had de pony vol geraakt, met een snelheid van zestig of zeventig kilometer per uur, en hij had het kind door de lucht zien vliegen. Hij schudde somber zijn hoofd toen Joaquín vroeg of hij eraan had gedacht te stoppen. Joaquín trok een grimas – het was de typische reactie, de reflex van Guatemalteekse automobilisten: nooit stoppen, om problemen te voorkomen.

'Maar Armando, veel mensen zullen het toch gezien hebben, die Discovery valt nogal op, ze moeten het nummerbord hebben genoteerd. Ik vind dat je had moeten stoppen.'

Armando schudde zijn hoofd. Hij stond op en pakte de rugzak die hij naast de stereo-installatie had laten staan. Hij haalde er een in krantepapier gevouwen pakket uit en legde het op tafel.

Joaquín maakte het pakket open: een half pond marihuana uit Cobán.

'Die is voor jou,' zei Armando. 'Was jij wel gestopt als je dit bij je had? Graag gedaan, hoor,' voegde hij eraan toe.

'Dank je wel. Ga zitten. Laten we ontbijten. We moeten rustig nadenken. Is er iets te zien aan de Discovery?'

'Nog geen krasje.'

Ze dronken hun koffie en zaten een tijdje naar de radio te luisteren, de uitzending van tien uur. Er kwam geen enkel bericht over het ongeluk.

Joaquín begon een stickie te draaien. Na een paar halen verklaarde hij dat de wiet uit Cobán uitstekend was.

'Nee, voor mij niet.' Armando deinsde terug in zijn stoel toen Joaquín hem de sigaret aanbood. 'Ik snap niet hoe je dat kunt roken.'

Hij had geen kind gedood, dacht Joaquín. Hij blies de rook uit en nam nog een trek.

'Wat er ook gebeurt,' zei hij even later, 'jij hebt me niets verteld, okee?'

'Uiteraard niet. Man, wat moet ik doen?' Hij pakte met beide handen zijn hoofd en bleef even zitten met zijn ogen gericht op het tafelblad.

'Laten we een ommetje maken,' zei Joaquín. 'Om de plaats van handeling nog eens te bekijken, wat denk je daarvan? Ik kleed me even aan.'

Hij stond op en ging de badkamer in. Terwijl hij stond te douchen, kon hij de stem van Armando horen: hij belde met zijn mobiele telefoon. Hij veronderstelde dat hij met zijn vrouw sprak. Later dacht hij dat het ook een van zijn medewerkers kon zijn. Joaquín zette de douche uit om het beter te kunnen verstaan. Armando gaf orders aan een vertrouwensman: hij moest aangifte doen van de (denkbeeldige) diefstal van de

bestelwagen, die de nacht daarvoor was verdwenen in Cobán.

‘Meer zeg je niet tegen ze,’ zei Armando. ‘We ontdekten de diefstal nu pas. Dat is alles.’

Toen Joaquín uit de badkamer kwam zat Armando weer naar de radio te luisteren.

‘Niets? Des te beter,’ zei Joaquín. Hij was half aangekleed en droogde zijn oren af. Hij pakte de borden om ze in de gootsteen te zetten. ‘Ik zou misschien overwegen mezelf aan te geven,’ zei hij. Vervolgens stopte hij de marihuana in een plastic zak en borg die op in een lade van zijn bureau.

Terwijl Joaquín zich verder aankleedde waste Armando snel de borden af.

Ze namen de lift naar de kelder, waar Armando de Discovery had geparkeerd.

De parkeerwachter was nergens te bekennen. Joaquín inspecteerde de bumper van de bestelwagen. Er was geen enkel spoor van de klap te zien op de ijzeren beugels, geen krasje op de glanzende lak van de spatborden of van de motorkap. Hij bukte om onder het chassis te kijken en ontdekte ook daar geen enkel spoor van het ongeluk.

Hij veegde zijn handen af en stond op.

‘Het is toch geen geintje, hè? Er is niets te zien.’ Ze stapten in de Cavalier van Joaquín. ‘Je wil me in de maling nemen. Je denkt zeker dat ik achterlijk ben.’

Armando barstte in lachen uit – dat was het enige wat hij kon doen.

II

Ze staken Las Américas over en reden richting het noorden.

‘Misschien heeft hij het overleefd. Je kunt je maar beter aangeven, denk je niet?’ zei Joaquín.

Ze reden Plaza Costa Rica half rond. Op de zuidelijke rijbaan, waar het ongeluk was gebeurd, stonden aan beide kanten van de weg auto’s geparkeerd, twee politiewagens en een ambulance van de brandweer met de knipperlichten aan. Op de middenberm stonden een paar groepjes mensen, die zich alweer begonnen te verspreiden. Armando wees met zijn hoofd naar een drietal mannen in donkere pakken en witte overhemden, die eruitzagen als geheim agenten of bodyguards.

‘Wie zal zeggen,’ zei Joaquín, ‘of het niet het zoontje was van een of andere hoge piet.’

Ze reden een zijstraat in en parkeerden bij de ijssalon.

‘Een ijsje?’ stelde Joaquín voor terwijl hij uitstapte, maar Armando bedankte beleefd.

Een squadron militaire vliegtuigen trok strepen in de hemel boven de grijze wolken die door de vochtige zuidenwind voort werden gejaagd, en die hun schaduwen wierpen over het park vol gezinnen met schreeuwende en rondrennende kinderen.

Onderwijl aan zijn citroenijsje likkend, liep Joaquín met Armando over de stoep naar de plek waar de agenten stonden. Politie mannen met fluitjes in de mond en fluorescerende vesten aan zorgden dat het verkeer kon doorrijden. Joaquín en Armando staken tussen de bijna stilstaande auto’s de weg over en liepen verder over de groenstrook in het midden.

Vlakbij het parcours dat werd gebruikt door paarden, mini-motoren en door geiten voortgetrokken karretjes, lag omringd door een groep jongens en meisjes een mager bontgeklekt paardje op de grond, nog met de teugels om, en met het kleine Texaanse zadel en de dunne deken op zijn rug. Vliegen zwermden rond bij het uitgestoken oog, bij de oren, bij de opengereten buik en bij de anus, waaruit goudkleurige uitwerpselen naar

buiten puilden.

Een dikke oude vrouw stapte uit een Mitsubishi minibus met het embleem van de Dierenbescherming en begon, nog voordat haar omvangrijke lichaam uit de auto was, te roepen:

‘Waar is de begeleider van het paardje?’

Joaquín liet zijn ijsje, dat begon te smelten, vallen. Het viel op de grond naast een paar vuurpijlen die nog naar verbrand kruit stonken. Even dacht Joaquín aan een gevecht dat hij in zijn kindertijd had gevoerd. Hij keek onverschillig naar een kogelhuls die in de zachte, roodachtige modder was blijven steken; niets bijzonders.

‘Zullen we gaan?’

‘Momentje,’ zei Armando, en hij liep van Joaquín weg naar een telefooncel iets verderop in de straat. Vlakbij de cel stond een lange magere man, verkleed als Texaanse sherrif. Hij discussieerde met een vrouw (een heel aantrekkelijke vrouw, vond Joaquín), in het rood gekleed en met een betraand gezicht, en twee politieagenten. Armando deed alsof hij een telefoontje pleegde en ging weer terug naar Joaquín.

‘Ze hebben de jongen die het paard moest begeleiden opgepakt,’ zei hij terwijl ze terugliepen naar Joaquín’s auto. ‘Die oude verklede man is de baas van het spul. Volgens mij weten ze dat het een Discovery was.’

‘Wat zielig,’ zei Joaquín. ‘Voor die jongen, bedoel ik.’

‘Gewoon stom,’ zei Armando, ‘het was zijn eigen schuld. Arm kind.’

‘Maar goed,’ zei Joaquín. ‘Het was niet zo’n slechte manier om dood te gaan, toch? Hij stierf te paard. Wat wil je nog meer?’

Armando glimlachte.

‘Misschien,’ zei hij. ‘Maar nee, even serieus. Ik voel me rot. Ik weet echt niet wat ik moet.’

‘Hoe ga je je ontdoen van het voertuig?’

‘Mag ik hem tot vanavond in je garage laten staan? En verder wil ik je niet tot last zijn. Je zult wel het een en ander te doen hebben.’

Joaquín glimlachte.

‘Dat valt best mee. Vanmiddag eet ik bij Elena thuis, zoals iedere vrijdag, en ook vanavond heb ik met haar afgesproken. Maar we kunnen wel iets regelen.’

Ze reden Las Américas af in de richting van de Obelisk en de Reforma.

‘Heeft Elena je nog steeds niets gegeven?’ zei Armando plotseling.

‘Ze heeft me nog steeds niet alles gegeven, wat bijna hetzelfde is.’

Armando glimlachte.

Ze reden zwijgend verder.